

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Náboženská konverze: konceptualizace a výzkum

RLB535

Jméno a příjmení: Tamara Nasriová

UČO: 465085

Obor: religionistika

Datum: 14.02.2019

Tato esej se zaměří na aplikaci C. L. Parkova systému významů na výsledky výzkumu českých konvertitů k islámu. Zároveň esej vychází z terénního výzkumu Topinky D. a jeho kolegů, kteří se zaměřili obecně na české muslimy, přičemž jejich výzkum zkoumal i české konvertity k islámu a jejich motivaci ke konverzi. Druhým stěžejním textem, ze kterého esej vychází, je článek C. L. Parka Religion and meaning. Otázkou, kterou se esej bude zabývat: „Je možné využít Parkův systém významů v terénním výzkumu zaměřeném na české [islámské konvertity](#)?“ Níže se budu snažit objasnit odpověď na zadanou otázku a zjistit, zda jsou Parkovy teorie ověřitelné v terénním výzkumu.

System významů:

Park chápe „význam“ jako „zásadní nástroj pro pochopení lidské přirozenosti, protože jeho definice je velmi široká - zahrnuje mnoho dalších psychologických konstrukcí, jako jsou cíle, přesvědčení, pocit pohody a uspokojení a do hloubky odkazuje na jádro lidské existence.“¹ Podle Parka je náboženství se systémem významů úzce spjato, neboť prostřednictvím náboženství lidé vnímají a interpretují realitu a „stejně jako ostatní významové systémy, náboženství ovlivňuje víry, cíle a emoce.“² Park spojuje systém významů s náboženstvím tezí, že stejné události mohou být chápány různými jednotlivci odlišně a součástí této odlišné interpretace událostí jsou právě náboženská přesvědčení, která nabízejí jednotlivci různá náboženská vysvětlení událostí.³

Park spojuje proces, ke kterému dochází po smrti někoho blízkého, se systémem symbolů, kdy po tomto traumatickém, negativním zážitku často dochází k přehodnocování smyslu života a celkově globálního systému významů.⁴ V této fázi, kdy dochází k přehodnocování systému významů, dochází k transformaci přesvědčení cílů života tak, aby jedinci dosáhli „pochopení této situace a jejího smyslu v životě jedince.“⁵ V rámci vytváření systému smyslů po situacích spojených s kritickou událostí, může docházet k různým transformacím náboženských představ, vždy ale zásadně záleží na tom, jak moc daná událost naruší globální systém významů.

1 Park, C. L., "Religion and meaning". in: Paloutzian R. F., Park C. L. (eds.), *Handbook of the psychology of religion and spirituality*, New York: Guilford Press 2005, 295-314: s.295.

2 Ibidem.

3 Ibidem, s. 305.

4 Ibidem, s. 299.

5 Ibidem.

Proces vyrovnání se s krizovými událostmi začíná podle Parka „přehodnocením situace a myšlení prostřednictvím jejich důsledků.“⁶ To poté vede buď k vyrovnání se s „významem“ této události, nebo ke změně systému významů.⁷ Zároveň Park konstatuje, že náboženské víry jsou poměrně stabilní a lidé raději mění svůj pohled na událost, než své náboženské představy. To souvisí s Bamisterovým tvrzením, že náboženství nabízí „prázdnou příčinu“, tedy to, že lidé věří, že „špatné“ události slouží božím účelům, kterým lidé nerozumí a nemohou je pochopit a daná událost může být chápána jako součást Božího plánu.⁸ Podle Parka je v tomto systému významů „utrpení“ chápáno jako příležitost mentálně růst.⁹

Přestože náboženství dokáže reinterpretovat situace pozitivně, není tomu tak vždy, zejména pokud traumatická událost odporuje systému přesvědčení, tolik, že ji již nelze reinterpretovat pozitivně, tak aby byla v souladu s předchozím systémem významů. Poté lidé mohou věřit, že toto „utrpení“ je boží odplatou za „špatné“ chování nebo výsledkem boží pasivity.¹⁰ Poté aby jedinec našel smysl této události, musí změnit svůj systém přesvědčení.¹¹ Důsledkem těchto traumatických situací, které otřáslý systémem významů, může být změna „přesvědčení o bohu, o sobě a celkově o světě.“¹² Někdy mohou jedinci přestat boha vnímat jako všemohoucího, nebo v něj přestat věřit úplně, a někdy v situacích, kdy jedinci nemohou najít žádný smysl dané události, dochází podle Parka k tzv. fenoménu náboženské konverze, kdy jedinci v novém náboženství nachází nový systém smyslů, který jim usnadňuje vyrovnávání se s traumatickými zkušenostmi.¹³

Jak je tedy patrné z výše uvedeného, Parkův systém významů vychází z předpokladu, že aby došlo ke konverzi jedince, musí nastat nějaký zlomový okamžik, kritická situace, která naruší celý systém představ, který musí následně přetransformovat buď tak, že přetransformuje své původní chápání dané události, nebo tak, že dojde k fenoménu konverze, a daný jedinec konvertuje k jinému náboženství. A tedy konverze dodává člověku nový řád v životě. Jak ale níže ukážu, stresové situace podle výsledků výzkumu na českých muslimech nejsou častou příčinou konverze jedinců.

6 Ibidem.

7 Ibidem.

8 Ibidem.

9 Ibidem.

10 Ibidem.

11 Ibidem.

12 Ibidem.

13 Ibidem, s. 308.

Teorie vs praxe:

Výzkum D. Topinky a jeho kolegů se zaměřil na různé aspekty života českých muslimů. Badatelé se v tomto výzkumu zaměřili i na konvertity, kdy metodou výzkumu byla kvalitativní metoda, konkrétně polostrukturovaný rozhovor.¹⁴ Výzkumníci se v tomto výzkumu zaměřili na motivaci konvertitů ke konverzi a také na jejich vztah k islámu.

Prvotním zájmem badatelů bylo zjistit motivaci jedinců ke konverzi, a jak výzkum ukázal, jsou pro české konvertity tři hlavní motivace: intelektuální, pozitivní emoční vazby a rebelské pohnutky.¹⁵ Tyto výsledky odkazují na první z problémů Parkovy teorie systému významů, kdy podle ní motivací ke konverzi nemusí být vždy nějaká tragická či krizová událost, která poté vede jedince k přehodnocení svého systému významů a jeho představ o světě, víře a fungování světa.

Intelektuální motivace je podle výsledků studie nejčastější motivací ke konverzi k islámu.¹⁶ Tato motivace vychází primárně ze zájmu o toto náboženství, kdy jedinci četli muslimské texty a z vlastních pohnutek se o toto náboženství zajímali a vzdělávali se o něm. Jak Topinka a spol. uvádějí, prvotním impulsem pro samotné studium náboženských textů byly často filozofické otázky nebo zájem o orientální kulturu, ne krizové události, které je donutili přehodnotit celý svůj systém přesvědčení, ale čistě intelektuální zájem o islám jako náboženství.¹⁷ Velice zajímavým příkladem tohoto typu konverze je respondent, který se zajímal omuslimské texty, začal je číst a studovat a pak uvedl: „*čím víc jsem si o islámu četl, tím více jsem byl přesvědčený, že v podstatě jsem muslim, akorát jsem nikdy nevěděl, že se to tak jmenuje.*“¹⁸ Toto je velmi zajímavá výpověď, jak je patrné respondent nemluví o tom, že by našel v islámu novou cestu, smysl či způsob jak pochopit svůj život, či nějakou kritickou událost, ale mluví o náboženských představách jako o něčem, co už vlastně znal, jen nevěděl, kam je zařadit. Tato odpověď respondenta ukazuje, že ne vždy dochází ke změně systému významů tak, že člověk změní své náboženské představy o bohu, o světě a fungování světa, v tomto případě naopak stejné náboženské představy byly motivací ke konverzi.

14 Topinka D., (Ed.): *Muslimové v Česku: Etablování muslimů a islámu na veřejnosti*, 1. vydání, Brno: Nakladatelství Barrister & Principal, 2016, s. 299.

15 Ibidem, s.329.

16 Ibidem, s.329.

17 Ibidem, s.329.

18 Ibidem, s. 329.

Pozitivní emoční vazby se ve výzkumu ukázaly jako druhou nejčastější motivací jedinců ke konverzi. V tomto typu se nejvíce setkáváme s konverzí na základě sňatku, přičemž je v tomto typu konverze větší počet žen než mužů.¹⁹ To je částečně způsobeno muslimskými pravidly a tradicemi, kdy si muslim může vzít ženu ne-muslimku, zatím co muslimská žena si může vzít pouze muže muslimského vyznání, jelikož náboženská víra se „dědí“ po otci.²⁰ Přestože velká část konvertitek konvertovala kvůli sňatku, je mezi těmito ženami i velký počet těch, které konvertovaly ještě předtím, než se za muslima provdaly.²¹

Posledním typem je konverze rebelská. Její hlavní motivací ke konverzi, byla „nespokojenost s hodnotami a stavem české společnosti“²² Názvem „rebelská“ ukazují výzkumníci, že tento typ konverze může být částečně chápán, jako protest proti české společnosti, kdy jedinec chápe konverzi jako vystoupení z české „morálně upadající“ společnosti do společnosti muslimské, která podle něj, tyto tradiční hodnoty, např. rodinný život, dodržuje.²³ Tento rebelský aspekt je, spíše jedinečný a objevuje se spíše v kombinaci s dalšími motivacemi, než že by byl jediným důvodem ke konverzi.²⁴

Závěr:

Jak bylo výše naznačeno, přesto, že je Parkův systém významů velice zajímavý, není v praxi dobře uchopitelný a jeho teorie se v praxi často neodráží. Prvním z důvodů, proč není Parkův model dostatečně „propracovaný“, je v první řadě východisko jeho práce, kdy Park vychází z předpokladu, že prvotním hybatelem konverze musí být nějaká kritická událost, která je v rozporu s tím, v co člověk dříve věřil. Ale jak výsledky studie ukázaly, nejčastější motivací je intelektuální snaha se nějak duchovně rozvíjet. V některých případech, nejen že nedojde ke krizové události, která naruší systém významů, ale stejně jako u výše zmíněného respondenta, někdy naopak jedincovo přesvědčení o světě, náboženství a životě je shodné s náboženskými představami. Motivací ke konverzi tak může být naopak soulad jedincových přesvědčení s těmi náboženskými. Jedinou z motivací, ve které lze dle mého názoru najít Parkův mechanismus změny systému, je u rebelské konverze. Ta podle mě musí vznikat na základě nějaké události či událostí, které jedince tolik ovlivnily, že změnily jejich představy o českých

19 Ibidem, s. 329.

20 Ibidem, s. 330.

21 Ibidem, s. 330.

22 Ibidem, s.330.

23 Ibidem, s.330.

24 Ibidem, s.330.

hodnotách a české společnosti přestal důvěřovat, změnil svůj systém přesvědčení a našel smysl a řád v novém náboženském systému-v islámu.

Shrnutím této eseje je dle mého názoru to, že Parkova teorie není v praxi moc dobře uchopitelná a ve vztahu k reálným výsledkům výzkumu motivací konvertitů ke konverzi, se ani jeho teorie neodráží a nelze ji tudíž nijak ověřit.

Literatura:

Park C. L., "Religion and meaning". in: Paloutzian R. F., Park C. L. (eds.), *Handbook of the psychology of religion and spirituality*, New York: Guilford Press 2005, s. 295-314.

Topinka D., (Ed.): *Muslimové v Česku: Etablování muslimů a islámu na veřejnosti*, 1.vydání, Brno: Nakladatelství Barrister & Principal, 2016.

V tejto verzii došlo k značnému posunu. Nehovoríte len o nejakej teórii, ale skúšate ju „zapojiť do života“ a vidieť ju v kontexte nejakých dát. Tvrdenie, že Parkova teória nie je v praxi dobre uchopiteľná môže pôsobiť trochu unáhle a príliš zovšeobecňujúco a bolo by dobré špecifikovať podmienky, za ktorých platí alebo naopak skôr neplatí alebo rozobrať viac vzťah rebelskej konverzie a Parkovho modelu, ale už sa dá aspoň o niečom diskutovať. Rovnako by bolo dobré pokladať výskumnú otázku či formulovať výskumný problém užšie a presnejšie, ale konečne tam je a vytvára celkom dobrú dynamiku celého textu.